

Plan

Senast ändrad 2024-02-02

Biblioteksplan 2024-2027

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Fastställt datum: 2024-01-30 § 15

Dokumentet gäller till och med: 2027-12-31

Dokumentet gäller för: Alla nämnder och förvaltningar

Dokumentansvarig: Kultur- och fritidsenheten

Diarienummer: 2023:34

Vision och budget med strategisk plan Vision: "Forshaga kommun 2040 – varmt välkommen!"

Här känner sig alla välkomna, trygga och inkluderade. Genom att vara öppna och visa tillit till varandra gör vi alla delaktiga. Våra olikheter är vår styrka. Vi ser möjligheter och utvecklas tillsammans. Gemensamt bygger vi ett hållbart och tryggt samhälle där ingen lämnas utanför. Kommunfullmäktiges budget med strategisk plan är kommunens viktigaste övergripande styrdokument. I budgeten återfinns också vår vision, det önskvärda framtida tillståndet för kommunen och kvalitets- och styrmodellen som övergripande beskriver hur den kommunala verksamheten ska styras, följas upp och utvärderas. Strategisk plan innehåller kommunens övergripande mål och värdegrund.

Plan anger inriktning och konkreta mål i en fråga av större vikt. Den är vägledande för beslut och styrning. Planen tar inte ställning till utförande eller metod. Har en begränsad giltighetstid och ska följas upp. Exempel på plan kan vara Bostadsförsörjningsplan. Beslutas av kommunfullmäktige, kommunstyrelsen eller nämnd.

Policy är ett kortfattat dokument på en övergripande nivå om specifika, strategiskt viktiga områden. Den är vägledande för beslut och styrning. Policy tar inte ställning till utförande eller metod. En policy är vanligtvis långvarig, och gäller tills vidare. En policy bör konkretiseras i andra styrdokument, oftast i riktlinjer. Exempel på policy kan vara Upphandlingspolicy och Kommunikationspolicy. Beslutas av kommunfullmäktige, kommunstyrelsen eller nämnd.

Handlingsplan är en sammanställning av aktiviteter som tillsammans ska leda till att uppnå mål. Den visar konkret vad som ska göras inom ett visst område, vem/vilka som ansvarar för uppgiften, ekonomiska konsekvenser samt när det ska vara klart alternativt när det ska följas upp. Omsätter ofta inriktningen i planen till konkreta åtgärder. Exempel på handlingsplan kan vara Handlingsplan för nybyggnation av flerfamiljshus på Åsmyren. Beslutas av kommunchef, förvaltningschef eller ledningsgruppen.

Riktlinjer är den mest konkreta formen av styrdokument. Ett dokument som innehåller en anvisning eller rekommendation för hur exempelvis en policy ska uppnås. Riktlinjer avser främst frågor rörande ren verkställighet. Riktlinjer kan betraktas som en slags handbok som ska ange ramarna för vårt handlingsutrymme i en viss fråga. Gäller tillsvidare vilket innebär att gamla riktlinjer måste upphävas när de blir inaktuella. Exempel på riktlinjer kan vara Riktlinjer för användande av sociala medier. Beslutas av kommunchef, förvaltningschef eller ledningsgruppen.

Innehåll

Nationell biblioteksplan.....	3
Regional biblioteksplan	3
Kommunal biblioteksplan	4
Ansvar för genomförande och uppföljning	4
Nulägesbeskrivning	5
Folkbiblioteken.....	5
Forshaga bibliotek	5
Deje bibliotek.....	5
Bokbilen	5
Biblioteket på webben.....	6
Stärkta bibliotek	6
Skolbiblioteken.....	6
Skivedsskolans bibliotek.....	7
ForshagaAkademins bibliotek	7
Biblioteket och demokratin	7
Biblioteket i kristid	8
Aktiviteter/mål.....	8
Samverkan.....	8
Lokal samverkan.....	9
Aktiviteter/mål.....	9
Läsfrämjande.....	10
Läsfrämjande för barn och unga.....	10
Läsfrämjande för vuxna.....	11
Aktiviteter/mål.....	11
Kulturupplevelser.....	12
Aktiviteter/Mål.....	12
Mångfald och tillgänglighet	13
Mångfald och språk.....	13
Tillgänglighet	13
Aktiviteter/Mål.....	14
Medie- och informationskunnighet – MIK.....	14
Digital förståelse	15
Källkritik	15
Aktiviteter/Mål.....	16

Nationell biblioteksplan

Riksdagen har genom bibliotekslagen beslutat att landets kommuner och landsting ska anta biblioteksplaner för den kommunala biblioteksverksamheten (Bibliotekslagen 17 §). Syftet med biblioteksplanen är att tydliggöra folk- och skolbibliotekens uppdrag. Myndigheten Kungliga biblioteket ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur antagna biblioteksplaner har utformats och hur de används.

En nationell strategi för ett starkt biblioteksväsende presenterades av regeringen år 2022. Strategin tar avstamp i ett förslag framtaget av Kungliga biblioteket och har som övergripande mål att stödja och stärka biblioteken inom det allmänna biblioteksväsendet i att uppfylla ändamålet med verksamheten. Strategin innehåller tre fokusområden som bedöms vara av central betydelse för biblioteksverksamhetens kvalitet och utveckling: 1. Ett biblioteksväsende som är tillgängligt och relevant för alla. 2. Ett biblioteksväsende som bidrar till och följer samhällets utveckling. 3. En välfungerande nationell infrastruktur för biblioteksväsendet.

Regeringen tillsatte år 2019 en utredning om stärkta skolbibliotek och läromedel. I uppdraget ingick bland annat att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge alla elever likvärdig tillgång till skolbibliotek och för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier. Förslagen redovisades i delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). I budgetpropositionen för 2024 föreslår regeringen en rad satsningar för att stärka elevers läsförmåga, bland annat medel för att elever ska få tillgång till bemannade skolbibliotek.

Nationella och internationella mål för kommunernas biblioteksverksamheter finns beskrivna i:

- Bibliotekslag (SFS 2013:801)
- Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022–2025
- Skollag (SFS 2010:800)
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet
- Skolverkets juridiska vägledning för skolbibliotek
- UNESCO:s och IFLA:s folk- och skolbiblioteksmanifest
- FN:s konvention om barnets rättigheter

Regional biblioteksplan

Den regionala biblioteksplanen för Värmland är ett strategiskt styrdokument, fastställt av Region Värmlands kultur- och bildningsnämnd. Den har tagits fram i samråd med kommuner, studieförbund, folkhögskolor, Karlstads universitet, föreningar inom litteraturområdet och andra berörda organisationer. Planen fungerar som ett styrande dokument för biblioteksverksamheter inom Region Värmland och vägledande för kommunala biblioteksplaner. Avsikten med den regionala biblioteksplanen

är att främja en stark biblioteksregion genom att ge underlag för att utveckla biblioteksverksamheter i Värmland och stimulera samverkan i länet. Planen omfattar inte all utveckling inom biblioteksområdet, utan lyfter viktiga utvecklingsområden som behöver genomföras i samverkan mellan aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Planen är giltig för perioden 2021–2024.

Kommunal biblioteksplan

Enligt Bibliotekslagen ska alla kommuner anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Lagen säger att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet, folk-, skol- och forskningsbibliotek, ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Syftet med biblioteksplanen är att ge vägledning för bibliotekens verksamheter och ge kommunens tjänstepersoner och politiker förutsättningar att se kommunens biblioteksverksamhet ur ett helhetsperspektiv. Planen ska vara ett strategidokument samt fokusera på bibliotekens användare och på omvärldsfaktorer som kan komma att påverka bibliotekets verksamhet och utveckling. Planen ska kunna läsas och användas för den som vill förstå, använda, ställa krav på eller samarbeta med biblioteken inom Forshaga kommun.

Ansvar för genomförande och uppföljning

Biblioteksplanen ringar in de områden som Forshaga kommun i dagsläget arbetar med och lyfter fram några prioriterade utvecklingsområden. Planen sträcker sig från 2024–2027 och innehåller mål/aktiviteter som presenteras inom varje område. Kommunstyrelsen ansvarar för folkbiblioteken och barn- och utbildningsnämnden för grundskolornas bibliotek och de avtal som tecknats avseende skolbiblioteksservice. Respektive nämnd ansvarar för att deras biblioteksverksamheter bedrivs i enlighet med bibliotekslagen och skollagen. Kommunstyrelsen verkar för att berörda nämnder, förvaltningar och enheter är införstådda med ambitionerna i biblioteksplanen och konkretiserar biblioteksplanen i egna verksamhetsdokument och faktisk verksamhet. Många insatser förutsätter samverkan och dialog mellan förvaltningar och enheter.

Biblioteksplanen följs upp årligen i samband med ansvariga nämnders årsbokslut. Kommunfullmäktige ansvarar för uppföljning av de förväntade effekterna och revidering av biblioteksplanen. Detta sker nästa gång 2027.

Nulägesbeskrivning

Folkbiblioteken

Folkbibliotekens verksamhet riktar sig till alla invånare oberoende av ålder, utbildning, språk, etnisk tillhörighet, ekonomi, kön, funktionsförmåga, politisk eller religiös övertygelse eller social status. Biblioteken som mötesplats fyller en viktig funktion i dagens samhälle i form av politiskt och religiöst oberoende offentliga rum där besökare kan tillbringa tid utan att ange några skäl och utan att förväntas köpa något.

Folkbibliotekens ordinarie bemanning består av sju personer, fyra bibliotekariéer och tre biblioteksassistenter, fördelat på 6,15 tjänster. Båda biblioteken är utrustade för självbetjäning. Under 2022 gjorde kommunens invånare i genomsnitt 4,5 biblioteksbesök och 5,6 bibliotekslån per invånare. Såväl lån som biblioteksbesök minskade kraftigt under covid-19-pandemin och har därefter ökat men inte till samma nivå som innan. Forshagas siffror ligger något över riksgenomsnittet men följer trenden av minskade lån och biblioteksbesök som ses över hela Sverige.

Forshaga bibliotek

Kommunens huvudbibliotek ligger i Forshaga Lärcenter tillsammans med bland annat grundskola, vuxenutbildningar, kulturskola och integrationsenhet. Biblioteket är öppet alla vardagar och varannan söndag, öppettid per vecka är i snitt 39,5 timmar.

Deje bibliotek

Biblioteksfilialen i Deje ligger i Kulturhuset tillsammans med bland annat Deje Folkets hus-förening, Svenska kyrkans församlingshem och kommunens ungdomsgård. Filialen är öppen med bemanning 12 timmar per vecka fördelat på tre dagar. I januari 2020 blev Deje bibliotek ett meröppet bibliotek vilket innebär att biblioteket är tillgängligt för besökare även under tider när det inte bemannas med personal. Deje bibliotek är meröppet 88 timmar per vecka och antalet besökare under meröppettid har ökat stadigt sedan införandet. I september 2023 hade över 120 privatpersoner aktiva avtal för meröppettjänst och därtill finns ett tjugotal lärare och förskolepersonal som använder meröppet i tjänsten.

Bokbilen

Från 2024 utökas folkbibliotekets verksamhet med en mobil enhet. Bokbilen kommer att ge ökade möjligheter till uppsökande verksamhet och bidra till att ge alla kommuninvånare likvärdig biblioteksservice. Förutom turer på landsbygden ska bokbilen kunna besöka skolor, förskolor och serviceboenden. Den ska också dyka upp på olika evenemang i kommunen och på platser där människor samlas. Bokbilen innehåller medier men ska även användas för olika kulturaktiviteter. Bokbilen ska vara en flexibel del av verksamheten, turlistan ska anpassas efter behov.

Biblioteket på webben

Biblioteket på webben är öppet dygnet runt. Folkbiblioteken i Värmland finns samlade på en gemensam webbplats, bibliotekvarmland.se. Där kan besökarna bland annat söka medier, reservera, låna om, låna e-medier, få läsinpiration och läsa om bibliotekens alla aktiviteter. Arbetet med webbplatsen sköts av webbansvariga från alla biblioteken och leds av en gemensam webbsamordnare.

Stärkta bibliotek

Mellan åren 2018–2023 fanns ett tillfälligt statligt stöd för folkbiblioteken att söka. Bidraget Stärkta bibliotek var avsett att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. Satsningen för att göra Deje bibliotek till ett meröppet bibliotek finansierades helt med medel ur Stärkta bibliotek liksom en förbättring av ljudmiljön på biblioteket i Forshaga. Bibliotekets mobila enhet, bokbilen, finansieras också med medel från Stärkta bibliotek liksom ett projekt för att köpa in teknisk utrustning som kan användas i verksamheten. I tillägg har folkbiblioteken i Värmland gemensamt sökt och fått medel bland annat för tillgänglighetsanpassning och utveckling av den gemensamma webbplatsen, inköp av gemensam filmutrustning och för processledning/samordning av Bibliotek Värmland-samarbetet.

Skolbiblioteken

Skollagen fastslår att elever i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. I skollagens förarbeten definieras skolbiblioteket som "en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande". Enligt grundskolans läroplan är det rektors ansvar att "skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens". Skolinspektionen är tillsynsmyndighet och de kräver bland annat att "eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del i elevernas undervisning för att bidra till att nå målen för utbildningen".

Idag är det endast Skivedsskolan av kommunens fem grundskolor som har ett skolbibliotek. Övriga skolor har tecknat avtal med folkbiblioteket om skolbiblioteksservice. I avtalet ingår biblioteksvisningar, bokprat och undervisning i nätsäkerhet, informationssökning och källkritik enligt ett förutbestämt program för vissa årskurser. Folkbiblioteket förser även skolorna med medier, både genom att klasser kommer till biblioteket och lånar och genom att lärare beställer boklådor till klassrummen.

Skivedsskolans bibliotek

Skivedsskolan är en grundskola med verksamhet från förskoleklass till årskurs 6, på området finns även förskola. Biblioteket består av tre delar: skolbibliotek för eleverna, läromedelsdepå med klassuppsättningar och läromedel samt personalbibliotek med litteratur för personalens kompetensutveckling. Skolbiblioteket är öppet två dagar per vecka och bemannas då av utvecklingspedagog. Biblioteksdatasystemet har en funktion för självbetjäning som används när biblioteket inte är öppet med bemanning. Alla arbetslag på skolan har bokade biblioteksbesök varje vecka, skolbiblioteksansvarig finns då på plats för vägledning och boktips och de yngre barnen får sagostund. Skolbiblioteksansvarig är också registrerad i MTM/Legimus så att de elever som behöver talböcker får tillgång till detta.

ForshagaAkademins bibliotek

ForshagaAkademien är en friskola med gymnasieprogram och yrkeshögskola. Deras biblioteksverksamhet berörs inte av den kommunala biblioteksplanen men omnämns eftersom skolan ligger i kommunen. Skolbibliotekets bestånd av media speglar skolans studieinriktningar med tyngdvikt inom specialområdena sportfiske, hundsport, viltvård och äventyrsturism kompletterat med övrig facklitteratur och skönlitteratur i olika nivåer och genrer. Biblioteket bemannas av en biblioteksansvarig och är öppet fyra dagar per vecka. Biblioteket används som en central resurs i skolarbetet och till verksamheten hör till exempel informationssökning, källkritik och läsfrämjande.

Folkbiblioteket och ForshagaAkademins bibliotek har möjlighet att låna medier av varandra och personalen håller kontakt kring biblioteksfrågor.

Biblioteket och demokratin

I bibliotekslagens andra paragraf beskrivs bibliotekets ändamål: "Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning." Biblioteken har en lång tradition av folkbildning och av att spela en viktig roll för en demokratisk samhällsutveckling. I och med bibliotekslagens skrivning har biblioteken en tydligt definierad uppgift att utveckla och stärka demokratin.

Demokratin bygger på alla människors lika värde och grundläggande friheter samt rättigheter. Forshaga kommun är sedan 2023 MR-kommun. Detta innebär att biblioteket, som en del av Forshaga kommun, aktivt ska arbeta med och värna om de mänskliga rättigheterna. Biblioteket ska också arbeta med barnkonventionen som blev svensk lag 2020. Barnkonventionen stärker barns och ungas lagliga rätt att vara med och påverka i beslut som rör dem. Detta innebär i realiteten att ett barnperspektiv och ett mänskliga rättigheter-perspektiv bör genomsyra alla beslut som fattas i verksamheten.

Forshaga bibliotek ska vara tillgängligt för alla och behandla alla människor jämlikt och inkluderande oavsett bakgrund, ålder, etnicitet, funktionsförmåga, sexuell läggning eller religiös och politisk uppfattning. Till biblioteket kan alla som söker kunskap vända sig, och på biblioteket kan man få verktyg för att kunna ifrågasätta, sätta in frågor i sitt sammanhang och att med utgångspunkt i bibliotekets medier få perspektiv på dåtid, samtid och framtid.

Biblioteket i kristid

Under de senaste åren har bibliotekets roll i oro och kris prövats och diskuterats. Covid-19-pandemin förde med sig många utmaningar. Vikten av biblioteket som en tillgänglig plats blev tydlig liksom vikten av att kunna anpassa verksamheten snabbt. Biblioteket behöver också kunna stötta och informera när krisen drabbar omvärlden exempelvis i form av krig eller naturkatastrofer.

Biblioteket kan, och ska, vara en pålitlig och trygg plats som invånare söker sig till för att få tillförlitlig information. En plats dit invånarna kan vända sig för att få aktuell information när andra informationskanaler kanske inte fungerar.

Aktiviteter/mål

- Personalen utbildas regelbundet i frågor som rör barnrätt och barnkonventionen.
- Personalen utbildas regelbundet i frågor som rör mänskliga rättigheter och demokrati.
- Biblioteket ska alltid beakta barnrättsperspektivet när beslut fattas.
- Biblioteket ska utforma en plan för kris och krisberedskap.

Samverkan

Bibliotekslagen (14 §) stadgar att biblioteken ska samverka "i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser". Folkbiblioteket i Forshaga har idag ett samarbete med övriga folkbibliotek i länet – Bibliotek Värmland. Samarbetet består bland annat av gemensamt bibliotekssystem, gemensam webb, kommunöverskridande arbetsgrupper, transport av medier mellan biblioteken och vissa gemensamma databasavtal och tjänster. Bibliotek Värmland-samarbetet möjliggör att medier kan lånas fritt mellan biblioteken i de 16 kommunerna i länet vilket medför en ökad tillgång och ett bredare utbud. Låntagaren kan låna och lämna på valfritt folkbibliotek i länet. Drift- och servicenämnden har det övergripande rättsliga ansvaret för samarbetet vilket innebär ansvar för gemensamma upphandlingar och avtal samt ensamt personuppgiftsansvar för bibliotekens gemensamma låntagardatabas. Även sjukhusbiblioteken och universitetsbiblioteket ingår till viss del i Bibliotek Värmland-samarbetet.

Sedan 2013 är Värmland en del i Librissamarbetet, vilket innebär att Forshaga deltar i arbetet med att skapa en nationell bibliotekskatalog tillsammans med Kungliga biblioteket och övriga Librisbibliotek i Sverige.

År 2022–2024 pågår projektet Du är historisk! som sker i samverkan mellan Region Värmlands kulturavdelning och arkivenhet, Föreningsarkivet i Värmland, folkbiblioteken i Arvika och Forshaga samt Stockholms kvinnohistoriska. Projektet syftar till att synliggöra kvinnors historia och att samla material om kvinnoliv för framtiden. På biblioteket i Forshaga märks projektet bland annat i en seminarieserie, en utställning och en skrivworkshop under hösten 2023. Ett konstnårsresidens genomförs på Föreningsarkivet under hösten 2023, detta ska resultera i en dansfilm som kommer att presenteras och visas på biblioteket våren 2024.

Lokal samverkan

Biblioteket samarbetar med föreningslivet i Forshaga och Värmland, med olika studieförbund och med Röda Korset. Ofta handlar det om arrangemang som föreläsningar, workshops eller cirklar.

Det finns ett stort lokalthistoriskt intresse i kommunen och biblioteket arbetar aktivt för att lokalsamlingarna ska vara värdade och så kompletta som möjligt. Biblioteket bevakar och köper in alla medier som handlar om eller utspelar sig i Forshaga kommun eller som är skrivna av författare boende i kommunen.

Mycket samverkan sker internt i den kommunala verksamheten, till exempel när Kulturskolan medverkar i bibliotekets arrangemang eller när folkbiblioteket och vuxenutbildningarna går ihop om föreläsningar som är intressanta både för studerande och för den bredare allmänheten. I dialog med kursansvariga köper biblioteket in exemplar av relevant kurslitteratur inom vuxenutbildningen på Forshaga Lärcenter.

Folkbiblioteket samarbetar med Familjecentrum för att nå de minsta barnen och deras föräldrar och informera om språkutveckling och inspirera till läsning. BVC delar ut en bokgåva från biblioteket till alla barn vid åtta månader och barnbibliotekarier deltar i aktiviteter på Öppna förskolan.

Filialbiblioteket i Deje är beläget i Kulturhuset där också Svenska kyrkans församlingshem, Deje Folkets hus-förening och kommunens ungdomsverksamhet finns. I Kulturhuset bedrivs idag samverkansprojekt i form av familjedagar och bibliotekskvällar, men det finns en stor potential för ökat samarbete och utbyte mellan verksamheterna.

För bokbilens verksamhet kommer biblioteket söka samarbete med till exempel bygdegårdar, lokala föreningar och andra kommunala enheter.

Aktiviteter/mål

- Biblioteket ska fortsätta att ta del av och utveckla samarbetet inom Bibliotek Värmland.

- Biblioteket ska välkomna samarbeten med andra aktörer, gärna från lokalsamhället.
- Biblioteket ska fortsätta utveckla samarbetet med Familjecentrum.
- Biblioteket ska köpa in alla medier som på något sätt handlar om eller utspelar sig i Forshaga kommun eller som är skrivna av författare boende i kommunen

Läsfrämjande

Litteraturförmedling och läsfrämjande arbete är en av bibliotekets mest angelägna uppgifter. Bibliotekens läsfrämjande uppdrag poängteras i bibliotekslagens 7 §, "Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur". Det läsfrämjande uppdraget innehåller delar som läslust, läsförståelse och språkutveckling. Alla delar är viktiga för individens utveckling och utgör förutsättning för att ta del av samhällsinformation samt att kunna delta i samtal och debatt.

Läsning av skönlitteratur kan ge ökad insikt och förståelse för människors olika livssituationer och behov. Det ger också tillfälle till upplevelse, avkoppling och förströelse. Bibliotekens läsfrämjande arbete är viktigt för att väcka lust och inspiration för läsning och därigenom verka för en större förståelse för medmänniskors olika erfarenheter.

Idag finns många olika sätt att läsa på. Läsning kan ske i en tryckt bok, på skärm eller genom att lyssna på böcker. Biblioteket uppmuntrar och strävar efter att följa utvecklingen och tillhandahålla olika former av medier. Bibliotekslagen fastslår i 9 § att allmänheten ska "avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform." En allt större efterfrågan på e-medier utgör samtidigt en ekonomisk utmaning för hela landets folkbibliotek. Avtalsmodellerna innebär som regel att ersättning sker per lån vilket gör kostnaderna svåra att förutse och tvingar biblioteken till begränsningar i såväl utbud som antal möjliga lån. Biblioteken i Värmland samarbetar kring utlån av e-böcker och e-ljudböcker och bevakar frågan gemensamt.

Läsfrämjande för barn och unga

Ett viktigt uppdrag för biblioteken är att inspirera barn till läsning och främja deras språkutveckling. För att nå de allra minsta barnen och deras föräldrar samarbetar biblioteket bland annat med BVC, Öppna förskolan och förskolan. Föräldrainsformation, babybokprat och sagostunder är exempel på läsfrämjande aktiviteter som riktas mot kommunens yngsta invånare.

Inom projektet Förundran – Bokstart i Värmland pågår en regional satsning för att utveckla samverkan mellan barnhälsovård, bibliotek och förskolor kring små barns språkutveckling. Projektet innehåller bland annat gemensam fortbildning och framtagande av gemensamma och likvärdiga rutiner för hela Värmland. Vid hembesök när barnet är åtta månader delar

BVC ut en bokgåva från folkbiblioteket och samtalar med vårdnadshavarna om vikten av tidig språkstimulans. Vid introduktionen i förskolan ingår också språksamtal och ytterligare en bokgåva delas ut, denna finansieras av Region Värmland. Fler hallbibliotek på förskolor är en annan satsning inom Förundran och i Forshaga har nya hallbibliotek startats varje termin sedan våren 2022. Folkbiblioteket lånar ut bokpåsar som sedan vandrar från krok till krok på förskolan för att nå alla familjer.

Folkbiblioteken och grundskolorna samarbetar i det läsfrämjande arbetet riktat mot skolelever. Alla elever i förskoleklass bjuds in till folkbiblioteket för att få sitt första lånekort. För skolor med avtal om skolbiblioteksservice ingår bland annat att skolklasser i årskurs 2 och 4 kommer till folkbiblioteket för bokprat. Skivedsskolan erbjuder bokprat i skolbiblioteket. Folkbiblioteket och grundskolorna ordnar varje år gemensamt en författarvecka då alla klasser i årskurs 1–9 får författarbesök. Författarveckan finansieras av statliga bidrag och syftet är att stimulera elevers läslust och intresse för eget skrivande.

För barn i skolåldern på fritiden ordnar folkbiblioteket ofta aktiviteter som på olika sätt handlar om läsande, berättande och eget skrivande. Det kan exempelvis vara högläsning, en skrivarkurs på ett lov eller sommarens bokfikor där barnen utbyter tips och får läsinspiration.

Biblioteket ska erbjuda ett brett utbud av medier för barn och unga, medierna ska också exponeras i bibliotekslokalerna på ett sätt som väcker läslust och nyfikenhet.

Läsfrämjande för vuxna

Folkbibliotekens läsfrämjande aktiviteter för vuxna kan se olika ut. Bokcirklar, läsutmaningar, författarbesök och skrivarkurser är exempel på sådant som erbjuds. Lästips i sociala medier, via den gemensamma bibliotekswebben och på plats i biblioteket är också en viktig del av den läsfrämjande verksamheten. Biblioteket arbetar även med exponeringen av böcker för att inspirera till läsning.

Aktiviteter/mål

- Alla åttamånadersbarn ska få en bokgåva från biblioteket i samarbete med BVC.
- Hallbibliotek ska startas på fler förskoleavdelningar.
- Alla förskoleklasser ska komma till folkbiblioteket för att få sina första lånekort.
- Alla skolklasser i grundskolan ska någon gång få bokprat på folkbiblioteket eller i skolbiblioteket.
- Alla skolklasser i årskurs 1–9 ska få besök av en författare varje läsår.
- Samarbete mellan biblioteket och de yrkesgrupper som möter bibliotekets prioriterade målgrupper i vardagen ska utvecklas.

Kulturupplevelser

I FN:s deklaration om mänskliga rättigheter (Artikel 27) understryks hur viktiga kulturupplevelser är för människor: "Var och en har rätt att fritt delta i samhällets kulturella liv, att njuta av konst samt att få ta del av vetenskapens framsteg och dess förmåner." Forskning visar att kultur bidrar till välbefinnande och livskvalitet. Kulturupplevelser kan förebygga ohälsa genom att ge människor en känsla av sammanhang och en bättre beredskap att möta sjukdomar, psykiska trauman och sociala problem.

Kulturverksamhet bidrar också till att utveckla människors språkliga förmåga. Kultur uppstår i mötet mellan människor som getts förutsättningar för eget skapande och för deltagande i och konsumtion av olika kulturella uttryck.

Biblioteken utgör en fri, demokratisk arena med tillgång till information, teknik, kultur och litteratur för alla. Alla har på biblioteket möjlighet att ta del av och skapa sin egen kulturupplevelse. Tillgången till skönlitteratur, facklitteratur, tidskrifter, musik och film tillsammans med programverksamhet ger ett brett kulturutbud. Utbudet vänder sig till alla och de informationskanaler som biblioteken använder är webb, sociala medier, tryckta annonser och programblad.

Bibliotekens programverksamhet innehåller evenemang för olika åldrar som på olika sätt fokuserar på lärande, läsning, skrivande, eget skapande och goda upplevelser. Det kan handla om exempelvis föreläsningar, författarbesök, musik, barnteatrar, bokcirklar och tillfällen för kreativt skapande.

Biblioteket är en viktig träffpunkt och bibliotekens evenemang blir tillfällen då meningsfulla möten kan uppstå. Möten som inte enbart är viktiga för individens välbefinnande, de kan också bidra till ökad förståelse och integration mellan personer och grupper med olika åldrar, bakgrunder och erfarenheter.

Grupper välkomnas även att hålla egen verksamhet i bibliotekens lokaler, exempelvis handarbetscaféer eller cirklar. På biblioteket i Deje kan detta underlättas av att biblioteket är meröppet och lokalerna kan användas när det passar besökaren.

Aktiviteter/Mål

- Biblioteket ska ta fram ett programblad med arrangemang/aktiviteter varje termin.
- Biblioteket ska vara en mötesplats och en arena för samhällsinformation.
- Ett utvecklande av programverksamhet i Deje ska prioriteras.

Mångfald och tillgänglighet

Att via bibliotekens verksamheter få ta del av andras upplevelser och tankar och att själv få bidra med egna erfarenheter leder till en ökad känsla av delaktighet och meningsfullhet. Det är därför viktigt att folkbibliotekens tjänster och utbud präglas av mångfald, tillgänglighet och kvalitet. Det ska vara möjligt att tillgodose de behov av medier som finns oavsett personers funktionsförmåga och det ska finnas tillgång till medier för alla intresseinriktningar. Det ska vara möjligt för alla att ta del av bibliotekets utbud oavsett ålder, kultur, språktillhörighet, kön eller funktionsförmåga.

Mångfald och språk

Biblioteket är en viktig plats för personer med annat modersmål än svenska. I sin roll som mötesplats underlättar biblioteket integration och kontakter med samhället, och bibliotekets medieutbud och programverksamhet ska spegla samhällets mångfald.

Biblioteken ska ha ett eget bestånd av barn- och vuxenböcker på de vanligaste språken som talas i kommunen, samt tidning och böcker på lättläst svenska. Beståndet kompletteras med lån från andra bibliotek, exempelvis Mångspråkiga lånecentralen i Stockholm. Kontinuerlig omvärldsbevakning ska genomföras för att bibliotekspersonalen ska hålla sig uppdaterade om vilka språk som talas i kommunen, medieutbudet ska kompletteras därefter.

Biblioteket ska erbjuda litteratur på alla de nationella minoritetsspråken och uppmärksamma de olika nationella minoriteterna i samband med exempelvis högtidsdagar under året.

På barnavdelningen finns bilderböcker och andra medier med TAKK (Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation). Det finns också Språkväskor med böcker, spel och leksaker, innehållet är framtaget av logopederna för att stimulera barns språkutveckling, tal och kommunikation.

Tillgänglighet

Biblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade efter användarnas behov. Det ska vara möjligt att ta del av bibliotekens medieutbud och programverksamhet oavsett funktionsförmåga.

Biblioteket i Forshaga genomförde under 2020 ett förändringsarbete för att förbättra ljudmiljön och skapa förutsättningar för tysta platser i biblioteket. Detta genomfördes efter önskemål från biblioteksbesökare och som ett led i anpassning av biblioteksrummet för att göra det inbjudande för fler. Också i biblioteket i Deje har anpassningar av lokalen gjorts, i samband med omvandlingen till ett meröppet bibliotek. Under arbetet med dessa och andra anpassningsprojekt har hänsyn tagits till olika sorters behov.

Talböcker och andra medier anpassade för personer med läsnedsättning ska finnas både för barn och vuxna. Stöd och information kring dessa medier erbjuds alla skolor. Biblioteken ska ha ett aktuellt bestånd av lättlästa böcker och böcker med extra stor stil.

Bibliotekspersonalen är registrerade för MTM:s talbokstjänst Legimus och personer med läsnedsättning kan få inloggning till Legimus genom att boka tid på något av biblioteken. Biblioteket har också Daisyspelare för talböcker att låna ut på prov.

För personer som själva inte kan ta sig till bibliotekslokalen på grund av hög ålder, sjukdom eller nedsatt funktionsförmåga erbjuder biblioteket tjänster som Boken kommer och Talboken kommer.

Det finns också möjlighet att låna bokpåsar från biblioteket på olika platser i kommunen. Sådana bokpåsar finns exempelvis i personalrum, på vårdcentralen och på Familjecentrum.

Den kommande bokbilen kommer ha ett viktigt uppdrag med att sprida kunskap, kultur och litteratur på landsbygden och bidra till att fler får möjlighet att ta del av det som biblioteket har att erbjuda. I arbetet med att tillgängliggöra bibliotekets tjänster kommer således bokbilen spela en viktig roll.

Aktiviteter/Mål

- Biblioteket ska verka för att vara en mötesplats för alla, oavsett ålder, kultur, språktillhörighet, kön eller funktionsförmåga.
- Biblioteket ska söka samarbeten som ger möjlighet att erbjuda verksamhet på andra språk än svenska.
- Biblioteken ska bevaka och underhålla ett eget bestånd av barn- och vuxenböcker på de vanligaste språken som talas i kommunen samt på minoritetsspråken.
- Talböcker och andra medier anpassade för personer med läsnedsättning ska erbjudas både för barn och vuxna.
- Den uppsökande verksamheten med Boken kommer och Talboken kommer ska utvecklas.
- Bibliotekets verksamhet utanför bibliotekslokalen ska utvecklas.

Medie- och informationskunnighet – MIK

Bibliotekslagen stadgar (7 §) att "Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet." FN lyfter också frågan om medie- och informationskunnighet när man i den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna, artikel 19, skriver: "Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att

utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser”.

Digital förståelse

Informationsteknik, IT, ska vara ett stöd i biblioteksverksamheten och bidra till förbättrad service, effektivare verksamhet och en ökad demokratisk delaktighet. Det är viktigt att biblioteket aktivt omvärldsbevakar teknikutvecklingen för att snabbt kunna göra omställningar. Det är en av bibliotekens uppgifter att lotsa användarna i informationsteknikens utveckling. För att kunna göra detta behöver personalen ha spetskompetens inom informationsteknik och arbeta aktivt för att tillgängliggöra ny teknik inom informationsområdet.

För att kunna förstå, värdera, använda och uttrycka sig via medier och andra kanaler behövs många olika kunskaper. Till Medie- och informationskunnighet (MIK) räknas informationskompetens, mediekunnighet och digital kompetens, i dessa begrepp ingår bland annat förmågan att kunna söka, finna, kritiskt granska och använda information för olika syften och i olika sammanhang.

Den digitala klyftan är ett begrepp som används för att beskriva den ojämna fördelning av tillgång till datorer, bredband och datatekniskt kunnande som gör att grupper av befolkningen delvis utestängs från samhället. Det är en viktig uppgift för biblioteken att synliggöra denna klyfta och söka överbygga den. Under 2018–2020 drev Kungliga biblioteket och regionbiblioteken i Sverige ett av regeringen initierat projekt, Digitalt först med användaren i fokus, som syftade till att öka bibliotekspersonalens digitala kompetens samtidigt som den digitala klyftan utjämnades. Biblioteket i Forshaga deltog i projektet och använder sig idag av den kunskapsplattform som blev resultatet – Digiteket.

Forshaga bibliotek har ett pågående projekt som innefattar inköp av teknisk utrustning och kompetenshöjning för personalen kring den. Hittills har bland annat robotar, VR-glasögon och tekniklego köpts in och använts i verksamheten. Projektet syftar till att erbjuda möjligheten att prova teknik i olika former för såväl barn som vuxna.

Källkritik

När man pratar om MIK handlar det ofta om färdigheter som bygger på kunskapssökande och förmåga att använda medier och informationskanaler på ett meningsfullt sätt — oavsett form och teknologi. Biblioteket har en viktig uppgift när det gäller att samtala kring källvärdering och hantering av information såväl som implementeringen av ett källkritiskt tänkande. I avtalen om skolbiblioteksservice som tecknats mellan folkbibliotek och grundskolor i kommunen ingår moment som handlar om informationssökning och källkritik för skolklasser i årskurs 5 och 7.

Informationslandskapet har genomgått omfattande förändringar de senaste decennierna. Kunskap, idéer och nyheter sprids idag snabbt. Detsamma gäller desinformation som bland annat sprids i påverkansattacker. Utan tillgång till källkritiska verktyg kan det vara svårt att sortera och avgöra vad som är trovärdigt. I detta har biblioteket en uppgift att fylla genom att arbeta för att höja den källkritiska medvetenheten och som en plats som säkrar fri tillgång till information, litteratur och kunskap.

Aktiviteter/Mål

- Biblioteket ska aktivt arbeta för att utjämna informationsklyftorna.
- Bibliotekets personal ska ha en hög teknikkompetens och omvärldsbevaka teknikutvecklingen.
- Biblioteken ska aktivt verka för att alla barn och unga blir informationskompetenta och källkritiska.
- Verksamhet med fokus på medvetandegörande om källkritik och källtillit riktat till vuxna ska utvecklas.
- Biblioteket ska genomföra aktiviteter riktat mot både barn och vuxna som bidrar till en ökad digital kompetens/teknikkompetens.
- Biblioteket ska ha ett urval av teknisk utrustning för besökare att prova på.